

Mórahalom

Hogy mint, s mennyit fejlődött közel száz esztendő során az 1892-ben alapított szeged-alsótanyai kulturális, közigazgatási központ a mostani Mórahalommá, annak hosszú sorát elbeszéli majd a centenáriumba készülő könyv, ami *Juhász Antal* etnográfus gondos szerkesztői vezetésével már a nyomda felé vezető úton araszol. A helyi monográfia lapjaira kívánczók történések közül itt és most - *Katona László* polgármester segítségével - csak az utóbbi egy évet vettük számba. A város új vezetése mit végzett, mihez segítette választóit egy év alatt?

Legfontosabbként ahhoz, hogy *elkészítette a város fejlesztési terveit*. (A városrendezési programtervet a testület hosszas konzultációk után október 30-án tartott ülésén fogadta el.)

A képviselőtestület, a polgármesteri hivatal a korábban előkészített beruházások, a megoldandó problémák örökségét is magára vállalta. Befejezték például az orvosi rendelőhöz a laboratórium kialakítását, vettek egy komolyabb EKG-készüléket, és márciustól a kisebb vizsgálatok miatt *már nem kell Szegedre utazgatniuk a mórhalmi betegeknek*. Egészségük védelme - no meg az idegenforgalom fellendítése - érdekében kérték az illetékesektől a fürdő vizének gyógyhatásúvá nyilvánítását. *A fürdőt, a strandot az önkormányzat vette át üzemeltetésre.*

Átvették azt a korábbi tervet is, hogy *élenkítsék a helyi kereskedelmet*, ennek érdekében januártól havonta rendeznek vásárokat a városban. Az „áthúzódó problémák” közül komolyan nekiláttak megoldani az utak, a balesetveszélyes közlekedés gondjait. A Szegedi út mellett idén megépült ezer méternyi hosszra a kerékpárút, forgalomterelő sávokat festettek fel, fekvőrendőrt tettek a legveszélyesebb útkezelőhelyekre. A belvárosi parkolási gondokat enyhítendő kiszélesítették a Felszabadulás utca egy részét, a napokban készült el ott az aszfaltozott leállósáv. A

mellékutakat kátyúzták, homokozták (a Május 1., a Bajcsy-Zsilinszky út közel 400 teherautónyi homokot nyelt el).

Tavaly megfűtették, ez év júniusától üzemeltetik a város 4. számú kútját. *A szennyvízcsatorna építésére megalakult a társulat*, a Szegedi és a Béke utcai részen még az idén elkészül a csatorna. S lehet, hogy még ebben az évben csaknem teljesen elkészül az egyházzal összefogva épülő ravatalozó, ami a jövő évtől lehet a város új kegyeleti helye.

Az új közbiztonsági hely már „üzemel”: *szeptember elsejétől rendőrség működik Mórahalmon*, 20 munkatársa a környező községek rendjére is ügyel. - A lakosságról való gondoskodás forintokra váltott jelként minden rászorulóknak adtak-adnak szociális, nevelési segélyeket, ettől az esztendőől pedig az öregeknek, a tanyaiaknak Nysa kisbusz viszi az ételt, a szociális gondozót, a védőnőt. Az új otthon alapítani szándékozóknek a város délnyugati részén 60 telket osztanak ki hamarosan. - S nemsokára nyit a sportolni vágyóknak a sportszámok mellé a konditerem is.

Ha képzeletben a *Mi készült el?* dosszié mellé odateszünk egy *Mi kellene sürgősen?* címkéjűt is, akkor abban a következők kapnának helyet. Mindenekelőtt a régi, rossz óvodaépület helyett új helyiségek a kicsinyeknek. A szeméttelap égető gondjának megoldása. A belterületi szennyvízelvezetés kiépítése, csatornázás. Az autóbussz körbejárata a településen - s ehhez több szilárd burkolatú utca. A művelődés házána megújítása. Az idén kiszélesített nyugat-európai nyelvtanítás mellett az iskolában a számítástechnikai és a zeneoktatás megteremtése.

A mórhalmiak úgy vélik, kellene városukba egy mentőállomás. Igényelnének az itt felnövő gyermekeknek egy középiskolát. S óhajuk a jobb, választékosabb kereskedelmi ellátás.

A hagyománygyűjtő

Ónozó Lajos földműves-napszámos család 12. gyermekeként, 1918-ban látta meg a napvilágot Szeged-Alsótanyán. S úgy élt ott, mint bármely más földművelő 1940-ig, mikortól katonai ideje alatt elvégezte a középiskolát, s 1943-ban leszerelve a helybéli közigazgatási hivatalban lett gazdanyilvántartó. Nemsokára a helyi kispapáért titkára, majd ezért a tevékenységéért 1947-től munkanélküli. Két évig tengette életét alkalmi munkákból, azután „bányamunkára ítélte magát”, Komlóra telepedett. A szülőföldjétől azonban nem szakadt el, hazajárt rokonlátogatásba, néhány éve pedig ezeket az alkalmakat felhasználja arra, hogy *pátriája hagyományait gyűjtse*. A település létének 100. évfordulójára kiadandó monográfia népdalokról szóló fejezetének írását a napokban fejezte be.

- *Mi készítette erre?*

- Alsótanya-szeretetem, zenei érdeklődésem. Harmonikáztam, hegedültem, fújtam rézfúvós hangszereket, amikor 1971-ben rokkantnyugdíjas lettem, elvállaltam a komlói katolikus templomban a kántorkodást. Bálint Sándor atyai jóbarátként biztatott a gyűjtésre. A szegedi néprajzi pályázatokra írogattam korábban. Már egy évtizede izgat nagyon a tanyai népelet minden rezdülése mint gyűjtőt is.

- *Legjobban a népdaloké?*
- Mondhatjuk. De gyűjtöttem katonai- és gyermekdalokat is, megírtam a domaszéki tanyai Bába család történetét, most pedig éppen

a tanyaközpont 20-as évekbeli urait próbálom lajstromba szedni. Közben dolgozom egy tanyai szótáron, hogy mentsem az ízes néprajzot.

- *Amiben a telek szó valaha trágárt jelentett Alsótanyán...*

- *Talált igazi, helyi, alsótanyai, mórhalmi népdalokat?*

- A gyűjteményemben több, mint 800 itt énekelt népdal van, abból 30-40 mutat helyi vonatkozásokat, specialitásokat, azokat kellene átmenteni. A mórhalmi parasztkórusnak többet kellene énekelnie ezekből. Például a Szépen szól a cimbalom a Pista bácsi

kezében című nótát. A hajdani itteni daloknak már csak a tördékét tudják, sajnos. A lakodalmi vőfélyek tesznek talán még legtöbbet a továbbélésért.

S gyűjtőmunkájával Ónozó Lajos. Akinek sorsa, egyénisége bizonyítja, lehet alsótanyai parasztyerekből komlói bányásszá, kántorrá az ember, mégis maradhat mórhalmi, ha igazán kötődik szülőföldjéhez. - S ennek a földnek, ennek a városnak sok-sok ilyen kötődőre van szüksége.

Sz. M.

Műhelyóhajtó

A városuk, a maguk jobb boldogulásáért, fejlődéséért tenni akarókat - elsősorban lelkes értelmiségieket - kis körök, műhelyek kezdik összefogni Mórahalmon az utóbbi időben. A hagyományok éllesztésére, ápolására, teremtésére vállalkozott a tavaly augusztusban alakult Pátria Kör, s azóta szinte az egész települést megmozgató eseményeket (karácsonyi ünnepséget, temetőtakarítást, gyermeknapot, szüreti mulatságot) szerveztek. Immár két éve, hogy havonta megjelenik a könyvtári szerkesztőségi műhelymunka eredményeként a város lapja, a Mórhalmi Körkép. A művelődési ház kulturális, önművelő programajánlata - ellentétben más környékbeli települések halódó kultúrközpontjaival - sokrétű, színvonalas. Néptánc és társastáncanfolyamoktól a jógáig, nyelvtanfolyamoktól a természetgyógyászati előadásorsozatig, kreszoktatástól a számítógépes tanfolyamig, gyermekfoglalkozásokig biztosítanak lehetőségeket.

A szellemi munkások tehát mozogódnak dicséretesen. Annál meglepőbb, hogy más rétegek nemigen (tisztelet persze a kivételnek, az aktív nyugdíjasklubnak). Hiába kerestem például a városban a vállalkozók, az iparosok körét, érdekvédelmi szervezetét. Nincs. Pedig ez idő tájt a helybéli vállalkozók száma 141 fő. Nehezen hihető, hogy ne lennének közös gondolataik, vagy összefogva ne tudnának többet tenni a városért. Nem akarom azt feltételezni, hogy nem akarnak (hiszen kérés szóra hajlottak már, az idén is kedvezményes tarifával fuvarozták például a homokot az utcák feltöltéséhez néhányan). Inkább talán ott lehet az össze nem fogás oka vállalkozóknál, hogy mára elfelejtették milyen szakmai tiszteletet, helyi közéleti erőt jelentett valaha a helybéli Ipartestület, illetve a Gazdakör.

SZABÓ MAGDOLNA

A Nyár utca oromzatos házai

A városiasodni akaró város

A közel 100 évvel ezelőtt fölavatott Szeged-alsótanyai „kultúrközpont” - a korabeli lapok így titulálták a térségbe telepített, községi létesítményeket - 1989-ben városi rangot kapott. Mórahalom - a volt Alsóközpont - a leghatározottabb fejlődést produkálta a nagyváros környezetében lévő tanyás térség települései közül. Belterületi lakossága 1949-ben mintegy 1400 fő volt, szemben Felsőközpont 600 fő lélekszámával. Mai lakónépessége közel 5600 fő. Mitől város a város? Ez a régi, szinte megválaszolhatatlan kérdés volt a kimondatlan alapja annak a több hónapja folyó tájékoztatóknak, egyre nyitabb és érdekesebb hangvételű diskurzusnak, amelyet személyes beszélgetéseken, közmeghallgatásokon, önkormányzati üléseken folytattunk a település jövőjéről.

Feltűnő a helybeliek szóhasználatát, melyben falunak, községnek nevezik lakhelyüket, de városnak ritkán. Ha visszakérdez valaki, miért nem városról beszélnek, lemondóan vagy ábrándozva sorolják, mi mindent szeretnének még maguk körül látni!

Az első természetesen a több munkahely-kínálat, a megélhetési lehetőségeinek gyarapítása, majd a közlekedés gondjai, a kereskedelem és a szolgáltatások gazdagítása, az iskoláztatás lehetőségei, a sportolás és szabadidő-eltöltés kínálata.

Valószínűleg egy nagyobb település vizsgálatánál hasonló területek fejlesztését várnák el a helybeliek, így ezek a kérdések könnyen közhelynek nevezhetők.

Hallható realitásuk viszont arról beszél, hogy a városias lét meghatározója az emberi, közösségi élet cselekvési szintjeinek rétegzettségű foka.

Egy kitűnő szociológus szavaival élve „...a városiaság egyik fokmérője az azonos foglalkozási körön belül meglévő munkahelyi kínálat mennyisége...”

Mórahalom esetében a fölmerülő kérdések mindemellett azt is jelentik, hogy a település „kinötte” a mai lehetőségek kereteit. A távolsági közlekedés autóbusszjáratát jelentő tömegközlekedést, a jelentősen szegedi vonzású munkahelyeket, a mezőgazdasági termelés szervezetségi fokát, az ABC és

iparcikk bolt adta vásárlási lehetőségeket, az általános iskola utáni képzés igénye esetén a kötelező elszakadást a szülői háztól, vagy sok-sok utazás áldozatát, a túlerőltetést, a parkolás és nyugodt kerékpározás lehetetlenségét, a parkok és a környezet lassú romlását vagy az emberi kapcsolatok alakításában fontos szerepet játszó közösségi, kulturális, vendéglátó helyek jelenlegi szintjét.

Számunkra ez volt a legfontosabb, hogy léteznek letapogatható, vizsgálatokkal igazolható igények, türelmetlenségek. A település lakói - a sokakban kialakult hitevesztettség, cinizmus ellenére - élni, jobban élni akarnak, helyben és nem új otthon keresve. Mórahalom fejlődését meglévő adottságai tették lehetővé: a nagyvárosi közelség, egyben távolság önálló fejlődésre serkentő hatása, a városban átmenő főútvonal, sűrű tanyavilága és természeti értékei.

A városfejlesztési terv ezek tudatosítását és az élő igényeknek megfelelő fejlesztését ajánlja a településnek.

Javaslatainkat reális térbeli lehetőségekhez kötöttük. Az úthálózat fejlesztését - egyben a Szegedi út tehermentesítését - a város térszerkezetének figyelembevételével összekapcsoltuk a tanyás térség jobb megközelíthetőségével.

A közintézmény-hálózat fejlesztése terén például az általános iskola bővítésére, a középfokú

oktatás életterének megteremtésére, a szociális otthon - korszerűsítéssel összeköthető - áthelyezésére, az idegenforgalmi és vízgazdasági háttérrel kapcsolatos megteremtésére sor kerülhet más létesítmények zavarása nélkül.

Új alközpontok helyét jelöltük ki az egyközpontúságot feladó, több rétegű térbeli szerkezet erősítésére.

A feldolgozó ipar részére jól közművesíthető, állami telkek felhasználását ajánlottuk.

A helyi közösség nehéz korszak előtt áll. Óvatosan és szinte hitetlenkedve néz szembe a műszaki tervvel érlelt gondolatokkal, vágyakkal.

A kamaszkorába lépő városnak a minőségi fejlődés évtizedeit kell vállalnia, erősítve a betelepülő fogadásának készségét, a külterületi gazdálkodás főállású újra-élesztését, valamint a városi élet szintjeinek gazdagítását.

Mindezeknek eredménye lehet az elvándorlás csökkenése, az emberek kötődésének erősödése, azaz a városi polgárrá válás, egyben a népesség lélekszámának gyarapodása.

Érdemes figyelni erre a folyamatra!

Koczor György
a városrendezési terveket készítő építésziroda vezetője

A mórhalmi parasztkör